

BARNEOMBUDET

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
E-post: postmottak@bld.dep.no

Deres ref:

Vår ref:
14/01232-2

Saksbehandler:
Ane Gjerde

Dato:
5. desember 2014

Høring - Forslag om å utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak med hjemmel i lov om barneverntjenester

Barneombudet viser til høringsbrev med forslag om å utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak med hjemmel i lov om barneverntjenester. Barneombudet takker for muligheten til å komme med synspunkter på forslaget.

Barneombudets mandat

Barneombudet skal i henhold til lov og instruks arbeide for at barns behov, rettigheter og interesser blir tatt tilbørlig hensyn til på alle samfunnsområder. Ombudet skal særlig følge med på at lovgivning til vern om barns interesser blir fulgt, og at norsk rett samsvarer med de forpliktelser Norge har etter FNs konvensjon om barnets rettigheter. Ombudet skal av eget tiltak, eller som høringsinstans, ivareta barn sine interesser i samband med planlegging og utredning på alle felter, foreslå tiltak som kan styrke barns rettsikkerhet, med mer. Ombudets mandat er avgrenset til barn under 18 år.

Barneombudets konklusjon

Barneombudet støtter forslaget om å utvide adgangen til å pålegge hjelpetiltak og senke vilkårene for å pålegge eksisterende tiltak med hjemmel i lov om barneverntjenester. Våre bemerkninger og innspill vil dreie seg om detaljer i forslaget.

Kapittel 2. Forholdet til menneskerettighetene

Departementet har redegjort for sentrale artikler i FNs barnekonvensjon som får betydning for tolking og praktisering av reglene om pålagte hjelpetiltak.

Vi vil i denne sammenheng understreke at også artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt vil være helt sentral i barnevernets arbeid med pålagte hjelpetiltak. Artikkel 12 skal blant annet ses i sammenheng med artikkel 3 om barnets beste.

Artikkel 12 slår fast at alle barn har rett til å si meningen sin og bli hørt i alle saker som angår barnet. Barnets rett til å bli hørt er også nedfelt i barnevernloven § 6-3.

Barneombudet er bekymret for at til tross for et økt fokus på å høre barn, skjer dette likevel ikke i tilstrekkelig grad i barnevernet.¹ I følge Vis og Strandbu (2012) mangler barnevernet strukturer som forbedrer og ivaretar barn som skal delta i beslutningsprosesser.²

FNs barnekomité uttrykker i sine merknader til Norge i 2010 bekymring for at barns rett til å bli hørt ikke blir fullt ut implementert i praksis.³

For å sikre seg at barnevernet setter inn tiltak til barnets beste er det nødvendig at barnet blir hørt. På den måten kan en også lettere finne tiltak som vil fungere etter sin hensikt.

Formålet med artikkel 3er:

«å sikre at barnets beste er et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsinstitusjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer. Dette innebærer at enhver handling som foretas på vegne av et barn, skal ta hensyn til hva som er best for barnet. Prinsippet om barnets beste er å betrakte som en prosessuell rettighet som pålegger partene å innføre trinn i handlingsprosessen som skal sikre at barnets ve og vel blir tatt hensyn til. Konvensjonen pålegger partene å forsikre seg om at de som er ansvarlige for disse handlingene, hører på barnet, slik det er bestemt i artikkel 12. FNs barnekomité understreker at dette trinnet i handlingsprosessen er obligatorisk»⁴

FNs barnekomité understreker at artikkel 12 om barnets rett til å bli hørt er en framgangsmåte for å nå målet om å finne tiltak til barnets beste. Artikkel 3 om barnets beste kan faktisk ikke gjennomføres på korrekt vis uten at komponentene i artikkel 12 blir respektert.⁵

Kapittel 5 Bør adgangen til å pålegge hjelpetiltak utvides?

Barnekonvensjonen er tydelig på at barn har rett til omsorg og beskyttelse. Det følger av artikkel 3 i barnekonvensjonen at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Videre følger det av artikkel 9 at staten skal sikre at et barn ikke blir skilt fra sine foreldre mot sin vilje, unntatt når kompetente myndigheter underlagt rettslig prøving beslutter at en slik atskillelse er nødvendig av hensyn til barnets beste, i samsvar med gjeldende lover og saksbehandlingsregler. En slik beslutning kan være nødvendig i særlige tilfeller, som f.eks. ved foreldres mishandling eller vanskjøtsel av barnet, eller dersom foreldrene lever atskilt, og det må treffes en avgjørelse om hvor barnet skal bo.

Et overordnet prinsipp i barnevernloven er barnets beste, og det er viktig at det blir utarbeidet et lovverk som kan bidra til en helhetlig tjeneste som setter barnets behov i sentrum. Et mål er at regelverket og praktiseringen av dette, fører til en styrking av barns rettssikkerhet i barnevernssaker.

Barneombudet mener generelt at det har stor betydning for barn å vokse opp sammen med sine foreldre. Dette gjelder også i familier som har visse mangler ved omsorgen. Man bør i størst mulig grad tilstrebe og vektlegge familiens mulighet til å nyttiggjøre seg hjelpetiltak.

Det er avgjørende at barn får nødvendig hjelp til rett tid, og at hjelpen som gis er stabil og forutsigbar for barnet. Jo tidligere vi hjelper barn som blir utsatt for omsorgssvikt, jo større er sjansen for at det vil gå bra med det på sikt. Det er derfor viktig å komme de minste barna til unnsetning før skadene av omsorgssvikt blir for store.

---

¹ Se blant annet Skauge, Berit. 2011. *Er det noen som vil høre på meg?* Trondheim: NTNU, Helsetilsynet. 2012. Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern – undersøkelse og evaluering.

² Strandbu, Astrid og Svein Arild Vis. 2012. *Barn i Norge 2012. Rettssikkerhet i barnevernet?*. Oslo: Voksne for barn

³ FNs barnekomité. 2010. Avsluttende merknader til Norge

⁴ CRC/C/GC/12 para 70

⁵ CRC/C/GC/12 para 71

Når barnevernet skal sette inn hjelpetiltak overfor familier som er i kontakt med barnevernet, er det som en klar hovedregel avhengig av at foreldrene og barn over 15 år samtykker til tiltaket. Retten foreldrene har til å samtykke til hjelpetiltak, kan likevel innskrenke muligheten barnet har til å få hjelp.⁶

Barneombudet har lenge vært urolig for at barn som trenger hjelpetiltak, ikke får det fordi foreldrene kan avslå tiltakene. Barnevernstjenesten kan måtte trekke seg ut av familien til tross for at de har grunn til å tro at barnet trenger hjelp. Og om familien ikke hjelpes er risikoen stor for at barnet vil bli skadelidende på sikt. Flere fra fagfeltet forteller at de opplever å måtte vente til situasjonen til barnet blir så alvorlig at tvangstiltak utenfor hjemmet kan settes i verk. Barnevernet må med andre ord sitte og vente til deres prediksjoner slår til. Det siste fører til at mange barn ikke får nødvendig hjelp til rett tid.

Noen ganger vil barnevernet slite med å finne ut hvor alvorlig saken er, fordi de ikke kommer i posisjon til å kartlegge og dokumentere barnets omsorgssituasjon. Det betyr at barn kan leve lenge med vold og krenkelser uten å få hjelp. Det er også svært uheldig at familier som kunne ha unngått en omsorgsovertakelse ikke får hjelp i tide fordi foreldrene motsetter seg hjelp.

FNs barnekomité uttrykker bekymring over at barnevernet er avhengig av å få samtykke fra foreldrene før de kan hjelpe et barn som har behov for barneverntjenester, med mindre saken anses så alvorlig at det er grunnlag for omsorgsovertakelse.⁷

Barneombudet støtter forslaget

Barneombudet støtter departementet i at det skal kunne pålegges hjelpetiltak i større grad enn i dag. Videre støtter vi departementet i at det er nødvendig å senke vilkårene for å pålegge eksisterende tiltak. Vi mener på lik linje med departementet at slike tiltak bør være tidsavgrenset og støtter forslaget om en tidsavgrensning på ett år med mulighet til forlengelse med ytterligere ett år etter en ny vurdering og nytt vedtak.

Barnevernloven må bli en rettighetslov

Å kunne pålegge familier hjelpetiltak gir barnevernet flere virkemidler som kan sikre barn nødvendig hjelp til rett tid. Samtidig mener vi at barna ville fått et sterkere og tydeligere rettsvern ved at barnevernloven ble en rettighetslov. Vi er kjent med at det er satt ned et lovutvalg som skal se nærmere på dette. Les mer om Barneombudets begrunnelser for rettighetsfesting her: <http://barneombudet.no/voldsfribarndom/4-barnevernloven-ma-bli-en-rettighetslov/>

Kapittel 6 Forslag til nye tiltak som kan pålegges

Departementet foreslår at det skal kunne pålegges tre nye hovedkategorier av tiltak for en tidsbegrenset periode, under forutsetning av at frivillige tiltak er forsøkt eller vurdert. Kategoriene er kompensierende-, omsorgsendrende- og kontrolltiltak. Barneombudet støtter valgene av hovedkategorier.

Vilkår

Vi mener vilkårene for å pålegge hjelpetiltak er noe uklare.

Når det gjelder vilkårene for kompensierende tiltak står det at «Fylkesnemnda kan om nødvendig beslutte at tiltak som opphold i barnehage eller andre egnede dagtilbud, *opphold i besøkshjem eller avlastningstiltak, leksehjelp, fritidsaktiviteter eller bruk av støttekontakt* skal settes i verk ved pålegg til foreldrene. (...)». Her mener vi det bør komme tydelig frem hva som er hensikten med tiltakene. For eksempel bør det stå «for å sikre tilfredsstillende

---

⁶ Stang, E.G. (2007). *Det er barnets sak. Barnets rettsstilling i sak om hjelpetiltak etter barnevernloven § 4-4.* Oslo, Universitetsforlaget

⁷ FN's barnekomité. 2010. Avsluttende merknader til Norge

omsorg» eller liknende. Det kan bli vanskelig for barneverntjenestene å tolke når det skal anses som nødvendig med et tiltak dersom hjemmelen er utydelig.

Når det gjelder terskelen for å pålegge kontroll – og omsorgsendrende tiltak, kan det synes som om den fremdeles er noe høy. Kontroll og omsorgsendrende tiltak skal kunne pålegges «Når det er nødvendig for å sikre barnet tilfredsstillende omsorg og hindre at en situasjon som beskrevet i barnevernloven § 4-12 skal oppstå, kan fylkesnemnda gi pålegg om tilsyn, meldeplikt og urinprøver. På tilsvarende vilkår kan fylkesnemnda gi pålegg om omsorgsendrende tiltak.»

Vi er litt usikre på hvilke vilkår som legges til grunn for at slike tiltak kan pålegges. Dersom en skal hindre at en situasjon som beskrevet i barnevernloven § 4-12 skal oppstå, kan dette etter vår oppfatning indikere at en slik situasjon kan oppstå i nær fremtid. Det bør komme klarere frem hvor mye som skal til for å kunne pålegge disse tiltakene.

Om de enkelte tiltakene

Vi støtter departementet i de foreslåtte tiltakene. Vi mener imidlertid at når det gjelder de kompensierende tiltakene bør ikke lista være uttømmende. Tiltakene barnevernet har tilgjengelig vil variere i takt med tilgangen på blant annet ny forskning og metodeutvikling og ut fra hvilke individuelle vurderinger som er foretatt overfor det enkelte barn. Det kan være hensiktsmessig å presisere i forarbeidene at tiltakene som skal pålegges bør være evidensbaserte.

Kapittel 7 Hvem skal kunne pålegge hjelpetiltak, og sanksjoner ved brudd på pålegg

7.1 Saksbehandlingen ved pålegg om hjelpetiltak

Departementet skisserer noen løsninger for hvordan behandlingen av disse sakene skal foregå. Barneombudet mener den beste løsningen vil være at fylkesnemnda har ansvar for disse sakene. Vi er enig med departementet at behandlingen kan være forenklet, men med mulighet til å holde muntlige forhandlinger for hele eller deler av saken dersom det anses nødvendig.

Årsaken til at fylkesnemnda bør ha vedtaksmyndigheten i disse sakene er først og fremst fordi det å pålegge hjelpetiltak er et inngripende tiltak i familien. Det er derfor viktig av rettssikkerhetshensyn at behandlingen skjer i fylkesnemnda. Dette har også fylkesnemndene selv påpekt tidligere.⁸

Videre kan det være en fordel at familiene opplever at en annen instans enn barnevernet tar stilling til om pålagte hjelpetiltak er nødvendig. Av rettssikkerhetshensyn er det forsvarlig at to ulike instanser tar stilling til disse inngripende tiltakene. I tillegg er det et viktig moment at det kan være vanskeligere å få tillit til en instans som har pålagt familien tiltak uten at en uavhengig instans har vurdert tiltaket som nødvendig. Det kan derfor være hensiktsmessig at en annen instans enn barnevernet fatter vedtaket.

7.2 Sanksjoner ved brudd på pålegg om hjelpetiltak

Når det gjelder sanksjoner ved brudd på pålegg om hjelpetiltak, mener departementet at politibistand ikke er et egnet virkemiddel dersom foreldrene ikke følger opp et tiltak som er pålagt av fylkesnemnda. Det støtter vi. Vi savner imidlertid andre forslag til hva barneverntjenesten skal foreta seg dersom dette skjer. Når familien motsetter seg tiltakene, kan det være grunn til større bekymring for barnet. Det er viktig for barnet at tida ikke går og at en handler fortløpende i slike saker. Eksempelvis evaluering, samtaler med familien og vurderinger om hvorvidt barnevernet skal sende inn en ny sak til fylkesnemnda om andre

---

⁸ Høringssvar til NOU 2012: 5 Bedre beskyttelse av barns utvikling
http://www.regjeringen.no/pages/37879515/Fylkesnemndene_for_barnevern_og_sociale_saker.pdf

tiltak, er viktige saksbehandlingsskritt. Det må få konsekvenser dersom foreldre motsetter seg pålagte hjelpetiltak. Det vil være naturlig å tenke seg at barnevernet må sende inn en sak om omsorgsovertakelse til nemnda dersom de ikke får mulighet til å gjennomføre pålagte kontroll- og omsorgsendrende tiltak.

Evaluering

Dersom det skal utarbeides veiledere om pålagte hjelpetiltak, vil evaluering og barnets rett til å bli hørt, være viktige momenter.

Når barnevernet / fylkesnemnda pålegger en familie hjelpetiltak er det helt nødvendig at det skjer fortløpende evaluering av tiltaket. Når hjelpetiltak vedtas, skal barneverntjenesten utarbeide en tidsavgrenset tiltaksplan. Barneverntjenesten skal følge nøye med på hvordan det går med barnet og foreldrene og vurdere om hjelpen er tjenlig, eventuelt om det er nødvendig med nye tiltak, eller om det er grunnlag for omsorgsovertakelse. Tiltaksplanen skal evalueres regelmessig, jfr. barnevernloven § 4-5.

Tilsyn viser at det varierer hvorvidt barnevernet evaluerer tiltakene. I flere kommuner er evalueringen mangelfull og i noen kommuner blir ikke tiltakene evaluert i det hele tatt.⁹ Det er svært bekymringsfullt.

Når det gjelder de pålagte tiltakene er det svært viktig at en evaluerer underveis for å sikre seg at tiltaket fungerer etter sin hensikt. Her vil det for eksempel være nødvendig at barneverntjenestene ser til at barnet ikke blir utsatt for krysspress ved at barnevernet er inne med pålagte tiltak.

Når tiltakene skal evalueres, skal barnet høres, jfr. barnevernloven § 6-3 og barnekonvensjonens artikkel 12.

7.3 Særlig om bruk av tolk i barnevernets arbeid

Det er bra at departementet fremholder at barnevernet, også i saker om pålegg av hjelpetiltak, skal bruke kvalifiserte tolker og at barn ikke skal brukes som tolk i barnevernets saksbehandling.

Kapittel 8 Økonomiske og administrative konsekvenser

Departementet legger til grunn at saker om pålegg av hjelpetiltak ikke vil kreve mye tilleggsarbeid for kommunene. De har allerede vurdert behovet og begrunnelsen for tiltaket når de tilbyr familien og barnet hjelp. Det skal således ikke være mye mer arbeid med å pålegge selve tiltaket. Det gjelder enten det er kommunen selv eller fylkesnemndene som skal pålegge tiltaket. Vi er ikke enig i dette.

Å forberede saker for nemnda tar lenger tid enn å fatte et vedtak om frivillige hjelpetiltak. Det vil kreve at barnevernet sender inn en sak der også dokumentasjonen ofte vil være grundigere enn ved et frivillig tiltak. Videre kan det eksempelvis utløse flere samtaler med familien, motivasjonsarbeid, kontakt med advokater og arbeid med eventuelle klager i etterkant. Det vil nødvendigvis også bli mer administrativt arbeid.

Departementet anerkjenner imidlertid at forslaget om å utvide adgangen til å pålegge sannsynligvis vil føre til at flere hjelpetiltak faktisk blir gjennomført når tiltakene skal kunne pålegges, og ikke bare tilbys foreldrene. Men departementet legger til grunn at forslaget kan gi innsparinger på grunn av økt og mer virksomt forebyggende arbeid. Når flere barn får hjelp i hjemmet – og dette gir en positiv endring for barnet og familien - kan det i

---

⁹ Helsetilsynet. 2012. Oppsummering av landsomfattende tilsyn i 2011 med kommunalt barnevern – undersøkelse og evaluering.

mindre grad bli nødvendig med dyrere tiltak som omsorgsovertagelse eller andre omfattende tiltak. Innsparingene kan overstige de økningene i utgiftene til hjelpetiltak som beskrevet ovenfor og redusere utgiftene til fylkesnemndenes behandling av omsorgsovertakelser. Dette er vi selvfølgelig helt enig i. Men vi mener at dette ikke nødvendigvis er innsparinger en kan se på kort sikt, men snarere på litt lengre sikt.

Det er viktig ikke å undervurdere arbeidsmengden til barneverntjenestene. Dette er ofte en allerede underbudsjettet og presset tjeneste. Når barneverntjenestene blir pålagt flere arbeidsoppgaver er det helt nødvendig å ruste opp tjenesten tilsvarende.

Vennlig hilsen

Anne Lindboe
barneombud

Ane Gjerde
seniorrådgiver

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen signatur.